

Zuivering van de ziel

Eric Bruijn

Eric Bruijn is klinisch psycholoog en sinds 2001 lid van de Theosofische Vereniging in Nederland (TVN).

Na zijn pensionering studeerde hij theologie en deed onderzoek naar ervaringen van mensen met een bijna-dood-ervaring, en naar de ervaringen van mystici in de onzichtbare wereld.

Inleiding

Dit artikel is een verkorte weergave van mijn lezing op de najaarsdag van de TVN in 2015. De volledige titel van dit artikel is: *Zuivering van de ziel vanuit verslagen van mystici en mensen met een bijna-dood-ervaring*. De bijna-dood-ervaring (BDE) is een toestand waarin iemand terecht kan komen als hij even het bewustzijn verliest, na een ongeluk of tijdens diepe rust. Men bevindt zich dan buiten zijn lichaam en kan zien wat in de fysieke wereld gebeurt, bijvoorbeeld dat men gereanimeerd wordt door verpleegkundigen. Men kan in deze toestand denken en voelen. Verslagen van BDE vermelden ook dat men veel sneller lijkt te denken, zich sneller kan voortbewegen en scherper kan waarnemen dan hier op aarde.

Mystici

Een definitie van mystiek is moeilijk te geven, omdat elke persoon weer andere ervaringen heeft. In het algemeen wordt onder mystiek verstaan: contact hebben of proberen te krijgen met een goddelijke of geestelijke wereld, bijvoorbeeld zoals in het ontwikkelingsproces van een mysticus. Sommige mystici kunnen in deze toestand een blik werpen in de onzichtbare wereld.

Dit zien van een andere wereld kan op diverse manieren ontstaan, ook buiten een mystiek proces om: via bidden, meditatie of via andere spirituele technieken. Het kan ook plotseling na een crisis optreden, of men kan met die gave geboren zijn. In die andere wereld kunnen mystici mensen tegenkomen die zijn gestorven en die bezig zijn met hun gang of worsteling naar een hogere geestelijke wereld. Mystici noemen dat de zuivering van hun ziel. De gestorvenen kunnen in nood zijn en de mysticus om hulp vragen. Deze praat dan met de overledenen, of bidt voor hen, om naar de lichtwereld te kunnen of voor zuivering van hun ziel. De zuivering is een typisch mystieke term die je kunt vergelijken met de ontwikkeling van de ziel. Gestorvenen maken daarbij pijnlijke, maar ook vreugdevol-

le momenten door. Volgens Swedenborg, een Luthers mysticus, ziet de mysticus de gestorvene met zijn innerlijke, niet met zijn stoffelijke ogen. De gesprekken met de overledene of met engelen zou je misschien ook beter een gedachte-uitwisseling kunnen noemen.

Tijdsbeleving

Volgens Lorber, een katholieke mysticus, is het kenmerkend voor het hiernaams dat de tijdsbeleving en kwaliteit van denken en waarnemen erg verschillen met die van het leven op aarde; dat hangt af van de zuiverheid van de ziel. Is men zuiver dan gaat alles sneller, neemt men scherp waar, denkt men snel en coherent en voelt men anderen goed aan. Lorber beschrijft bijvoorbeeld heel plastisch hoe een net gestorven bisschop die zich had vergrepen aan parochianen een wekenlange tocht maakte in een moerassig landschap. Uitgeput en wanhopig kwam hij een engel tegen, die hem zei: 'Kijk achterom en vertel wat je ziet.' Hij keek achterom en zag zijn lichaam opgebaard, met daar omheen vele gelovigen die zijn dood betreurden. De engel zei: 'Zie je, je ligt er nog, het is een kwartier geleden dat je stierf'. De manier waarop de bisschop de tijd beleefde was heel traag, omdat zijn ziel nog zeer onzuiver was.

Diverse mystici beschrijven verschillende reinigingsprocessen. In beschrijvingen van vroegere eeuwen, zoals die van Catharina van Genua (15e eeuw) of van Anna Catharina Emmerich (18e eeuw), hebben zielen zelf weinig inbreng of inzicht in het reinigingsproces. Ze kunnen dat nauwelijks bijsturen, want ze zijn geheel overgeleverd aan de zuivering door God of door spirituele krachten. Bij latere mystici (18e tot 20e eeuw) leest men dat de ziel zelf tot inzicht kan komen en zelf kan beslissen hoe ze beter kan handelen. Het is de vraag of dit een kwestie is van cultuur of van een sterker ontwikkeld ego, in de loop van de eeuwen.

In dit artikel beperk ik me tot twee mystici, Swedenborg en Lorber: zij schrijven zeer systematisch over de onzichtbare wereld.

Swedenborg leefde van 1688-1772 in Zweden, was een gewaardeerd natuurkundige en Lutheraan. Hij kreeg op zijn 65e een crisis doordat zijn geloof botste met zijn materialistische visie. Hij kreeg contact met Jezus en kon sindsdien naar believen uit zijn lichaam treden in de andere wereld en communiceren met de wezens daar. Dit kon hij tot zijn dood. Zijn visioenen kreeg hij door zijn 'innerlijke' zintuigen, zoals hij dat noemde. Eerst bekeek hij die beelden met enig wantrouwen. Op den duur moest hij erkennen dat de beelden van een andere wereld zijn, die echt is en op zichzelf staat.

Lorber leefde van 1800-1864. Hij was zoon van een boer, woonde in Oostenrijk, was musicus en katholiek. Hij kreeg op veertigjarige leeftijd een opdracht vanuit zijn hart, van Jezus, om de bijbel uit te leggen. Sindsdien kon hij in de andere wereld zien.

Zowel Lorber als Swedenborg beschrijven veel gebieden in het hiernaams. Eigenlijk zeggen beiden dat het toestanden in de mens zijn, maar

zij zien het ook als gebieden. Ik beschrijf hieronder globaal de vier hoofdgebieden.

Gebied bij de aarde

Veel gestorven mensen zien volgens Lorber en Swedenborg de plaats waar ze net zijn gestorven, ze zien hun familie verzameld rond hun dode lichaam, ze zien hun schrik of verdriet. Dit noemt Lorber het 'gebied-bijde-aarde'. Het lijkt op het gebied waar iemand met een BDE als eerste belandt: men ziet de operatiekamer of de plaats van het ongeluk die men net heeft verlaten. BDE-ers kunnen meestal duidelijk zien wat daar gebeurt. Volgens beide mystici kunnen bij gestorvenen de innerlijke zintuigen nog niet goed functioneren doordat ze spiritueel nauwelijks zijn ontwikkeld, of omdat ze nog te gebonden zijn aan aardse zaken. Wat 'een ontwikkelde spiritualiteit' is wordt door deze mystici niet expliciet gedefinieerd. Het heeft niet zozeer iets te maken met het zijn van een goed christen, of met veel naar de kerk gaan, want ook niet-christenen en atheïsten kunnen spiritueel ontwikkeld zijn. Het heeft volgens hen meer te maken met de visie van iemand op de materie (bijvoorbeeld: 'er is niets dan materie', 'dood is dood'). Het heeft ook te maken met de goede wil, liefde en wijsheid die iemand naar andere mensen en de wereld uitdraagt.

Mensen die sterven zijn soms nog zo gebonden aan de dingen van deze wereld, aan hun werk of aan verwanten, dat ze alleen die zaken of mensen zien. Na hun dood volgen ze de nog levende dochter of moeder met grote zorg, bang als ze zijn dat deze foute dingen doen. Ze proberen wanhopig contact met de levende familieleden om hen te waarschuwen. Daar merken de levenden in het algemeen overigens niets van. Vaak isoleren gestorvenen zich ook, ze zien geen andere geesten en zijn gedeprimeerd. Drankverslaafden die pas gestorven zijn worden geobsedeerd door hun verlangen naar drank. Ze merken niet eens dat ze dood zijn en zwerven door gelegenheden op aarde waar veel wordt gedronken, op zoek naar alcohol. De geur bindt hen sterk, maar het vocht kunnen ze niet meer bereiken. Soms zijn de zintuigen zo zwak ontwikkeld dat de gestorvene in een droomtoestand komt.

Volgens de voornoemde mystici worden gestorvenen zich bewust van hun situatie. Dit kan op verschillende manieren: a) door hulp van engelen of andere geesten om wakker te worden, b) door zuiverende droomverwerking, c) via gebeden door op aarde levende mensen voor de ziel van de mens die naar het hiernamaals is gegaan (zie 1 Korintiërs 15).

Het tussengebied

Als men bewuster wordt van de andere wereld of zich losmaakt van de oude wereld kom men in het tussengebied. Ook BDE-ers kunnen – volgens hun verslagen – verzeild raken in gebieden waar zich veel van die gebonden mensen bevinden, en BDE-ers kunnen die gebonden toestand ook zelf meemaken. Dit tussengebied heeft volgens Swedenborg en Lorber drie hoofdafdelingen. Er is geen melding van een tunnel bij deze mystici.

Misschien slaan BDE-ers via de tunnel veel duistere gebieden over.

Eerste tussengebied

In het eerste tussengebied krijgt men de gelegenheid om te wennen aan de nieuwe situatie. Hier komt men gestorven verwanten en bekenden tegen, de omgeving lijkt soms op de oude, maar men komt ook in onaards mooie of minder mooie landschappen; deze lijken zich aan te passen aan iemands stemming of zielstoestand. Men kan er rusten en herstellen van het leven dat men in de oude situatie heeft geleefd, van trauma's of spanningen. Was men blind, dan kan men hier zien. Was men dement, dan kan men hier weer normaal denken, maar het kan ook teleurstellingen geven, zoals bij gelovigen die verwachten dat ze meteen engelen en paradijzen zien, of schrik bij mensen die dachten 'dat dood dood was'. Swedenborg noemt deze eerste fase in het tussengebied de eerste of 'uiterlijke toestand'. Met uiterlijke toestand bedoelt hij dat men zich in z'n gedrag nog kan verhullen voor anderen, zoals dat kan in het aardse leven. Men laat zijn of haar motieven niet zien, men is minder eerlijk en minder authentiek. Men doorziet ook niet de innerlijke motieven die anderen hebben.

Tweede tussengebied: de wereld van zuivering en de innerlijke mens

In het tweede tussengebied begint de werkelijke zuivering. Swedenborg noemt dit 'de innerlijke fase', Lorber noemt dat 'het gebied van verantwoording'. Men wordt geconfronteerd met zijn zwakheden, verslavingen, zijn heftige drift, zijn ongeduld. Iemands verhulling verdwijnt, en men ontdekt motieven van zichzelf die men was vergeten, die men voor zichzelf verhulde. Dat kan een schrikreactie veroorzaken. Men ziet en voelt wat men andere wezens aandoet en heeft aangedaan, vaak bewust, maar veelal ook onbewust. Het vermogen tot telepathie groeit.

Dit zelfinzicht kan pijn veroorzaken, een pijn die aandoet als vuur. In de middeleeuwen noemde men dat vagevuur (vagen = zuiveren): het vuur dat alle vlekken wegveegt. Het vuur is soms verbeeld vuur, soms reëel vuur, afhankelijk van iemands beeldend vermogen. Hoe zuiverder men wordt, des te beter worden het zien, horen en andere zintuiglijke ervaringen in het hiernamaals. Men gaat helderder denken en zuiverder voelen. Iemand wordt jonger en mooier en krijgt een leeftijd die bij hem/haar past. Ben je een oude en wijze vrouw, dan ga je er zo uit zien, ben je een jonge ziel dan ben je ook jong van verschijning.

BDE-ers zeggen vaak dat ze direct na hun ervaringen beter kunnen waarnemen, denken en voelen. De vraag rijst dan of ze al verder zijn dan de gemiddelde gestorvene, of dat God of de Bron hen in zo'n goede toestand gebracht heeft om te laten zien dat het ook goed kan zijn in de wereld van de dood.

De volharding

In een derde deel van het tussengebied, na de eerste inzichten en de

eerste gevoelens van berouw, gaat men met vallen en opstaan zijn hebbeligheden en grofheden herkennen. Hier wordt volharding getoond en worden beproevingen weerstaan, tot de 'vlekken' op de ziel uitdoven. Men wordt daarmee geconfronteerd, en/of geholpen door de bewoners van de tussengebied. Iemands keuzevrijheid wordt groter naarmate hij meer wordt gezuiverd, en de omringende gebied wordt lichter, vriendelijker en reëler. Men gaat de ander zien zoals hij werkelijk is en de persoon in kwestie uit zich zoals hij innerlijk is: men wordt authentieker, en iedereen om de persoon heen wordt authentieker. Projecties verdwijnen en men komt steeds meer mensen tegen die bij de persoon passen. Men is rijp voor de hemel. Kwade vrienden worden verloren, onechte relaties verdwijnen.

Na veel ervaringen maakt de gestorvene contact met de geest die de kern van de ziel vormt en die zich in de hogere astrale wereld van de kardinale deugden bevindt. Er worden vermogens vanuit de geest ontwikkeld. Die kunnen ook hier op de aarde al worden ontwikkeld; de bijbel noemt dat 'gaven van de Heilige Geest'. Dat zijn bijvoorbeeld geloof, hoop, liefde, anderen kunnen genezen, sociaal gevoeliger worden, efficiënter worden in werk, de geestelijke wereld helpen.

Helse ervaringen

Het kan iemand echter ook anders vergaan. Zijn wezens te hardleers, te blind of egoïstisch* dan volgen zwaardere confrontaties, die meer hels van aard zijn. De hel is vol agressie, leugen, onechtheid, seksueel geweld, egoïsme. Engelen blijven je helpen, maar ze zullen daarbij niemand dwingen, want er bestaat de vrije keuze.

Swedenborg en Lorber beschrijven dit: als men zich niet verbetert dan gaat men door zijn eigen steeds grotere onzuiverheid in de richting van de 'hel', en dat is niet wat God of de geestelijke wereld wil. Daarom wordt men door de geestelijke wereld steeds gesteund en geholpen om zich te verbeteren. De gang naar de 'hel' wordt door veel zieners en mystici gezien als een vrije keuze. Gaat men naar die toestand, dan wordt men steeds onzuiverder in zijn waarnemen, gaat men minder logisch denken en wordt suffer. Men denkt in die toestand echter de dingen helder waar te nemen en machtiger te zijn dan God, zo men die erkent.

Het aantal momenten dat men over vrije wil kan beschikken zal ook verminderen, omdat men in die astrale wereld sterk wordt meegezogen doordat hogere gevoelens nog te weinig zijn ontwikkeld en doordat men de weerstand van het lichaam niet meer heeft. De vrije wil zal echter geheel verdwijnen. Mystici vertellen dat situaties terug blijven komen waarin men weer kan kiezen tussen goed en kwaad.

Er bestaat hier een groot verschil tussen Lorber en Swedenborg. Bij Lorber kan men ook diep in de hel nog ten goede veranderen en tot God komen. Swedenborg zegt echter dat men, als men tijdens zijn leven 'bedolven was door het kwaad' na de dood niet meer verandert, en rijp wordt gemaakt voor de eeuwige hel. Ook andere mystici verschillen hier van mening.

De hemel

Lorber kent drie hemelen: de eerste hemel is die van de schoonheid. Eenmaal door die schoonheid aangeraakt verdiept men zijn geloof in het goede. Dit is te vergelijken met de gevoelens die je krijgt bij een prachtig concert, of bij oogstrelende architectuur.

In de tweede hemel van de waarheid gaat men de zin van de wereld leren kennen. Er ontstaat begrip voor het goddelijk plan. Volgens Lorber is de derde hemel de hemel van de liefde, een directe ontmoeting met God en Jezus. Men ervaart zichzelf als kind van God en doet mee in herstel, uitbreiding en voltooiing van zijn schepping.

Zuivering bij BDE

Ook bij de BDE-ers komen momenten van zuivering. Een belangrijk moment is de terugblik. Betty Eadie beschrijft de terugblik in haar boek *Embraced by the light: ...aan één kant verscheen een licht, en ik voelde de liefde en het begrip van Jezus naast me. Ik kreeg een terugblik op mijn leven. Ik onderging zelfs de gevoelens van de ander die ik vervelend of goed had behandeld. Ik zag de teleurstellingen die ik bij anderen had teweeggebracht met mijn humeur, en ik kromp ineen als ik hun teleurstelling voelde, verheugd door mijn eigen schuldbesef. ... Hoe had ik zo liefdeloos kunnen zijn?*

Terug in de stoffelijke wereld besluit ze om haar omgeving in het vervolg anders te benaderen: ze wordt begripvoller en empathischer. In korte tijd maakt de BDE-ers mee wat een gestorvene volgens Swedenborg en Lorber langere tijd doormaakt. Het is het proces van confrontatie, inzicht, berouw en besluit tot gedragsverandering. Uiteindelijk zal de geestelijke wereld, vaak gezien als Jezus of als een wezen van licht en liefde, iemand het begrip geven dat nodig is om meer volledig mens te worden. Mensen van alle geloofsrichtingen, ook atheïsten, hebben op deze wijze met hun goede wil de wereld van het licht gevonden. Hierin zijn de waarnemingen van BDE-ers gelijk aan die van Swedenborg en Lorber.

* Noot van de redactie: In *De sleutel tot de theosofie* verwijst H.P. Blavatsky op bladzijde 313 naar het begrip 'hel' als *dit verschrikkelijke bijgeloof in de hoofden van de arme onwetende menigte*. Daarnaast zou de waarneming van tijd in de bewustzijnstoestand na de dood van het fysieke lichaam heel anders zijn, en daardoor als heel lang (of heel kort) ervaren kunnen worden.

Aanvullende literatuur

Bruijn, Eric: *Het hiernamaals bij mensen met een bijna dood ervaring en bij mystici, een vergelijkende studie*, 2008, eigen beheer

Eadie, Betty: *Embraced by the light*, 1994, Gold Leaf Press 112

Heintschel, Aglaja: *Zeugen für das Jenseits*, Swedenborg Verlag, 1974

Lorber, Jakob: *Bisschop Martinus*, Uitgeverij De Ster, 1992

Swedenborg, Emanuel: *Over de hemel en de hel*, Swedenborg Genootschap, 1953.